

«الگو»ی ضدغربی ایران برای پنجاه سال آینده

به قلم مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

۲۴ اکتبر ۲۰۱۸

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/irans-anti-western-blueprint-next-fifty-years

العربية (/ar/policy-analysis/alnmwdhj-alayrany-almady-llghrb-llsnwat-alkhmsyn-almqblt/)

درباره نویسنده

مهدی خلجی (/fa/experts/mhdy-khljy-0/)

مهدی خلجی عضو ارشد و هموند پژوهشی خانواده لیبتسکی در انستیتو واشنگتن پژوهشگر تشیع فلسفه و کارشناس سیاست ایران

تحلیل کوتاه

رهنمودهای تازه خامنه‌ای برای فرهنگ و دولرداری در ایران بر مقاومت در برابر هر گونه تلاش برای اصلاح جهت‌گیری‌های تصمیمات رژیم متمرکز است

در تاریخ ۱۴ اکتبر علی خامنه‌ای رهبر ایران پیش‌نویس سندی را به نام «الگوی اسلامی-ایرانی پیشرفت» منتشر کرد که چشم‌انداز او برای نیم‌قرن آینده را تشریح می‌کند. نسخه نهایی این دستور کار احتمالاً تا ماه‌ها بعد انتشار نخواهد یافت. از این رو انتشار پیش‌نویس آن ممکن است با عطف توجهی به برخی از مشکلات فعلی تهران از جمله فشار فزاینده ایالات متحده شوک‌های اقتصادی پی‌درپی و افزایش تردید عمومی درباره دوام و مشروعیت رژیم انجام شده باشد.

تدابیر ارائه‌شده در این سند در اساس دیدگاه دو‌بعدی خامنه‌ای برای دستیابی به برتری منطقه‌ای و حتی جهانی را آشکار می‌کند: اول اسلامی‌سازی کردن همه ابعاد زندگی که به معنای ادامه مقاومت در برابر مفاهیم غربی از نظم بین‌المللی سیاست و فرهنگ است و دوم استفاده از دستاوردهای پیشرفته علمی برای خودکفا شدن در زمینه فناوری. در یک کلام به نظر می‌رسد رژیم پیوند زدن هرچه عمیق‌تری را میان ایدئولوژی و تکنولوژی مدرن در دستور کار دارد.

هشدار به غرب

خامنه‌ای افزون بر آن‌که از جامعه دانشگاهی و روحانیت این کشور خواسته تا نظرات مشورتی خود را درباره این سند ارائه کنند به بخش‌های مختلف دولت و نهادهای تصمیم‌گیری رژیم دستور داده تا اهداف این سند را به برنامه‌های عملیاتی تبدیل کنند. نسخه نهایی این سند هنگامی که منتشر شود به رهنمود رسمی برای تمام تصمیم‌های دولتی از آغاز اولین سال قرن پانزده هجری و یا سال ۲۰۲۰ تبدیل خواهد شد.

تدابیر کلیدی این سند در نسخه فعلی بر «پیشگیری از شکل‌گیری تهدید علیه جمهوری اسلامی ایران گسترش بسیج مردمی و تقویت بنیه دفاعی و بازدارنده کشور» متمرکز است. این سند همچنین خواستار ترویج «تقریب مذاهب اسلامی» و «تحکیم اتحاد و انسجام مسلمانان» از طریق «تاکید بر مشترکات دینی [...] ترویج عقلانیت و روحیه جهادی در جهان اسلام و حمایت از حرکت‌های اسلامی و نهضت‌های آزادی‌بخش و استیفای حقوق مردم فلسطین» شده است.

در مجموع بخش آخر این سند به تشریح پنجاه‌وشش تدبیر پرداخته که تمام جنبه‌های مسائل داخلی و خارجی ایران را پوشش داده است.

از نظر خامنه‌ای پیاده‌سازی این سیاست‌ها تحت «رهبری مداوم» یک فقیه «عادل شجاع و توانمند» ایران را تا سال ۲۰۶۵ به قله‌های جدید تعالی خواهد رساند: «تا سال ۱۴۴۴ ایران به پیش‌تاز در تولید علوم انسانی اسلامی و فرهنگ متعالی در سطح بین‌المللی تبدیل می‌شود و در میان پنج کشور پیشرفته جهان در تولید اندیشه علم و فناوری» جای خواهد گرفت. رهبر ایران می‌گوید که در آن زمان «سیاست‌ها قوانین و نظامات مبتنی براسلام» عامل اصلی «وحدت و اخوت اسلامی ثبات منطقه‌ای و عدالت و صلح جهانی» خواهد بود. ایران همچنین «یکی از هفت کشور برتر دنیا» از نظر «سطح کلی پیشرفت و عدالت» شناخته خواهد شد.

همان‌طور که گفته شد این تصمیم که این تدابیر رویایی حالا انتشار یابد و به سال آینده موکول نشود احتمالاً ناشی از این تمایل رژیم است که اطمینان خود را از پایداری‌اش به رخ بکشد به‌خصوص در وضعیت فعلی که نخبگان ایرانی نگران ادامه اعتراضات مردمی و سیاست فشار آمریکا هستند که به باور آنها هدف اش تغییر رژیم است. اقدام به انتشار این سند همچنان می‌تواند به مثابه هشدار خامنه‌ای به اروپا ایالات متحده و متحدان منطقه‌ای آن تلقی شود مبنی بر این‌که تهران قصد دارد همچنان به سرکشی پان‌اسلامیسم و توسعه‌طلبی به عنوان اجزای اساسی دیپلماسی منطقه‌ای خود ادامه دهد.

تاکید بر ایدئولوژی انقلابی

سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت نه‌تنها دیدگاه خامنه‌ای را برای ایران به عنوان یک ملت-دولت تشریح می‌کند بلکه این کشور را رهبر یک «تمدن نوین» قلمداد می‌کند یعنی تداوم همان مسیری که در آن رسانه‌های دولتی به طور سنتی خامنه‌ای را «ولی امر مسلمین جهان» عنوان می‌کنند. در سال ۱۹۸۹ وقتی که علی خامنه‌ای به قدرت رسید بر جایگاه خود فراتر از یک رهبر سیاسی صرف و یا فرمانده کل قوا تأکید داشت و تلاش کرد تا نقش خود را به عنوان ایدئولوگ عالی کشور و دارنده اختیار کامل در عرصه‌های فرهنگی و دینی تحکیم بخشد. با آن‌که رهبر ایران فاقد کفایت لازم حوزوی است به خود حق داد که به انتشار فتوا و تدریس درس خارج در احکام شرعی بپردازد و نهادهای فرهنگی و آموزشی را به انحصار خود درآورد.

روشن‌ترین نتیجه این ذهنیت دگرگونی گسترده نهادهای مرکزی ایران بوده است از تحول شبکه دینی و سازمان‌های مدنی گرفته تا تجدید سازمان سپاه پاسداران ایران به شکل سازمانی عظیم و چندبُعدی و یک قدرت منطقه‌ای خامنه‌ای همچنین تمام دولت را به ایجاد نهادهای ایدئولوژیک با توان پیاده‌سازی سیاست‌های تمامیت‌خواهانه او و مقاومت در برابر «تهاجم فرهنگی» به دنیای اسلام که او آن را «استعمار جدید» می‌خواند موظف کرده است.

البته در عمل برنامه اسلامی‌زده کردن زندگی ایرانی‌ها با ناکامی بزرگی روبه‌رو شده که بخشی از این ناکامی به دلیل نبود نظام‌های قابل اتکای اسلامی در بخش‌هایی حیاتی مثل بانکداری است و بخشی دیگر به دلیل مقاومت چشمگیر جامعه مدنی در برابر تلاش رژیم برای اعمال احکام شرعی (مثل حجاب) بوده است. هرچند سازوکارهای سرکوب و تدابیر امنیتی کارآیی خود را در حفظ کنترل سیاسی کشور به اثبات رسانده‌اند اما رژیم با وجود اهرم‌های فراوان اجبار و نیز انحصارش بر فضای مجازی و رسانه‌ها نتوانسته شهروندان ایرانی را مجبور به اطاعت از خواسته‌های فرهنگی خود کند.

با این وجود در دستور کار جدید خامنه‌ای برای پنجاه سال آینده باز هم بر همان سیاست‌های فرهنگی و عقیدتی‌ای تأکید شده که در چهل سال گذشته مرتباً شکست خورده است. به نظر رهبر ایران وظیفه سربازانی که این «جنگ نرم» را به پیش خواهند برد دو بُعد دارد: حفاظت جامعه از آلودگی به ویروس‌های فرهنگی دشمن و تولید محتوای اصیل ایدئولوژیک با هدف متمایز ساختن هویت جامعه مسلمان.

طرد توسعه غربی

فراخوان خامنه‌ای برای ایجاد یک «تمدن نوین اسلامی-ایرانی» با فرایند پنج‌گانه‌ای که در سخنرانی‌های قبلی‌اش توضیح داده همخوانی دارد. سه مرحله اول «انقلاب اسلامی» «تشکیل نظام اسلامی» و «تشکیل دولت اسلامی» است. وقتی که همه نهادهای دولتی کاملاً اسلامی شد وظیفه شهروندان و ساختارهای عمومی حمایت از ایجاد یک «کشور اسلامی» است که سپس به عنوان قالبی برای شکل‌دهی «تمدن اسلامی» به کار خواهد رفت.

به نظر خامنه‌ای تشکیل «تمدن اسلامی» با پیامبر اسلام آغاز شد اما دو حمله نظامی بزرگ این فرایند را مختل کرد: یکی جنگ‌های صلیبی و دیگر تجاوز مغول که هر دو دنیای اسلام را در برابر استعمار و غرب‌زدگی آسیب‌پذیر کردند. این جهان‌بینی توضیح‌دهنده آن است که چرا خامنه‌ای مدل غربی از توسعه را با سرسختی رد می‌کند. او در سخنرانی‌اش در ماه می ۲۰۰۹ گفت: «وقتی می‌گوییم پیشرفت نباید توسعه به مفهوم رایج غربی تداعی بشود [...] غربی‌ها وقتی می‌گویند کشور توسعه‌یافته یعنی کشور غربی [...] و کشور توسعه‌نیافته یعنی کشوری که غربی نشده و در حال غربی شدن هم نیست».

در مقابل خامنه‌ای درک خاص خود از «تمدن اسلامی» را به عنوان احیای اصیل تجربه پیامبر اسلام و اُسوه او تبلیغ می‌کند درکی که

عاری از عناصر مادی مدرنیته و تمنای رسیدن به ان است. سلف او ایتالله روحالله خمینی نیز به همین شکل نسخه‌های غیرانقلابی اسلام را رد می‌کرد و این تقابل را نبردی میان دوگانه «اسلام ناب محمدی» و «اسلام آمریکایی» می‌دانست. خامنه‌ای برای آن که به ادبیات خود رنگ‌وبویی از اعتبار یک مکتب فکری بدهد آزادانه عبارتهایی از ایدیولوگ‌هایی مثل سیدقطب و علی شریعتی و متفکرین پسااستعماری مثل ادوارد سعید را به عاریه می‌گیرد. مثلاً بیش از نیمی از محتوای سند الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت ویژگی‌های مدینه فاضله‌ای را به تصویر می‌کشد که از سوی شمار زیادی از اسلام‌گرایان در صد سال گذشته بیان شده است.

نتیجه‌گیری

رهنمودهای درج‌شده در مانیفست جدید خامنه‌ای نشانگر چیزی بیش از این نیست که تمام توان رژیم در حفاظت از شخصیت انقلابی جمهوری اسلامی صرف خواهد شد. مقاومت در برابر هر گونه تلاش داخلی برای اصلاح آرمان‌های ایدیولوژیک و یا مهمتر از آن جهت‌گیری‌های تصمیمات رژیم بخشی از حفظ این شخصیت انقلابی است.

*مهدی خلجی هموند پژوهشی خانواده لیبتسکی در انستیتو واشگتن است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Libya's Renewed Legitimacy Crisis

فوریه ۲۰۲۲ ۱۴

Ben Fishman

(/policy-analysis/libyas-renewed-legitimacy-crisis)

BRIEF ANALYSIS

The UAE Formally Ceases to be a Tax-Free Haven

فوریه ۲۰۲۲ ۱۴

Sana Quadri ,
Hamdullah Baycar

(/policy-analysis/uae-formally-ceases-be-tax-free-haven)

BRIEF ANALYSIS

Facing Syria's Food Crisis

فوریه ۲۰۲۲

Ishtar Al Shami

[\(/policy-analysis/facing-syrias-food-crisis\)](#)

TOPICS

[\(fa/policy-analysis/dmkrazy-w-aslah/\)](#) ديمقراسى و اصلاح

[\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\)](#) عرب و اسلام سياسى

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ايران